

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2006

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA DELEGATIONEN
NATIONAL ADVISORY BOARD ON RESEARCH ETHICS

FORSKNINGSETISKA DELEGATIONENS UPPGIFTER

Forskningsetiska delegationen, som tillsatts av undervisningsministeriet, skall enligt förordningen om densamma (1347/1991):

- 1) göra framställningar och avge utlåtanden till myndigheterna i forskningsetiska lagstiftningsfrågor och andra forskningsetiska frågor,
- 2) fungera som sakkunnigorgan vid utredningen av forskningsetiska problem,
- 3) ta initiativ för främjande av forskningsetiken samt främja diskussionen om forskningsetik i Finland,
- 4) följa den internationella utvecklingen inom sitt område och delta aktivt i internationellt samarbete samt
- 5) sprida information om forskningsetiska frågor.

DELEGATIONENS SAMMANSÄTTNING

År 2006 har kansler Eero Vuorio (Åbo universitet) varit ordförande för delegationen medan professor Jaana Hallamaa (Helsingfors universitet) har varit vice ordförande. Delegationen har åtta medlemmar, för vilka suppleanter inte har utsetts:

Professor Katie Eriksson (Åbo Akademi)
Teknologidirektör Merja Hiltunen (Teknologiska utvecklingscentralen Tekes)
Professor Liisi Huhtala (Uleåborgs universitet)
Professor Juha Karhu (Lapplands universitet)
Direktör Paavo Löppönen (Finlands Akademi)
Prorektor Sinimaaria Ranki (Yrkeshögskolan EVTEK)
Professor Ari Salminen (Vasa universitet)
Professor Terttu Vartiainen (Folkhälsoinstitutet och Kuopio universitet)

Delegationens generalsekreterare docent, fil.dir. Sari Löytökorpi och byråsekreterare Johanna Nieminen arbetar i anslutning till Vetenskapliga samfundens delegation i Riddarhuset, Regeringsgatan 2 B, 00170 HELSINGFORS.

Verksamhetsberättelsen har godkänts vid Forskningsetiska delegationens möte 13.12.2006.

Eero Vuorio
Ordförande

Sari Löytökorpi
Generalsekreterare

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax

FORSKNINGSETISKA DELEGATIONENS VERKSAMHET

År 2006 sammanträdde delegationen sju gånger. Dess syfte var att

- 1) förebygga avvikelser från god forskningspraxis genom att sprida information om och ordna utbildning i samt seminarier kring principerna för god forskningspraxis,
- 2) utveckla samarbetet med universiteten och högskolorna samt bistå högskolorna och forskningsinstituterna vid anordnandet av utbildning i forskningsetik,
- 3) utveckla och övervaka processerna kring utredningen av forskningsetiska oegentligheter,
- 4) vara synlig i offentligheten i samband med spridningen av information om forskningsetiska frågor o.dyl. och
- 5) delta aktivt i den forskningsetiska debatt som förs både i Finland och internationellt.

Under 2006 fick delegationen ta emot färre anhänganden om utlåtande än vanligt angående beslut som rektorer och generaldirektörer fattat i fråga om misstankar om avvikelser från god forskningspraxis. Tyngdpunkten i delegationens verksamhet låg klarare än förr på sakkunniguppgifter när det gäller att följa den forskningsetiska atmosfären och skapa en bättre verksamhetskultur. Den forskningsetiska utbildningen i universitet, forskarskolor, yrkeshögskolor och inom andra sektorer upplevdes som viktig.

Förebyggande verksamhet och utbildning

I likhet med tidigare år riktade universiteten och högskolorna ett stort antal önskemål om utbildning inom det forskningsetiska området till Forskningsetiska delegationen, och ordföranden, medlemmarna och generalsekretären deltog aktivt som föreläsare (Bilaga 1). Eftersom Forskningsetiska delegationen anser att utbildning i forskningsetik är ett primärt och viktigt insatsområde men dess resurser är för små för att varje begäran om utbildning skall kunna höras ordnade delegationen också själv sex seminarier 2006. Programmen och föreläsningarna (oftast på finska) finns på Forskningsetiska delegationens webbsidor www.tenk.fi/ajank.htm

- Seminariet ”Tutkimuseetiikka kouluttajille” (Forskningsetik för utbildare) ordnades 10.4.2006 i samarbete med Finlands Akademi. Målet med seminariet var att erbjuda forskningsorganisationerna beredskap att ordna forskningsetisk utbildning och främja nätverksbildning mellan organisationerna för arrangörerna av forskningsetisk utbildning. Seminariet riktade sig till inbjudna deltagare och i det deltog nästan etthundra företrädare för forskarskolor, universitet, fristående institutioner och yrkeshögskolor. Till först bekantade man sig med Finlands Akademi's forskningsetiska anvisningar och praxis, varefter Forskningsetiska delegationens ordförande redogjorde för aktuella forskningsetiska frågor som delegationen behandlat. Arkivarie Arja Kuula från Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv berättade om den

forskningsetiska utbildningen vid Tammerfors universitet och presenterade sin bok ”Tutkimuseetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys” (Vastapaino, 2006). På eftermiddagen hölls föreläsningar om aktuella forskningsetiska specialfrågor inom olika vetenskapsområden, samt en panel- och publikdebatt om organiseringen av undervisningen i forskningsetik. Debatten var livlig och många frågor blev fortfarande obesvarade.

- Seminariet ”Ansioluettelon laatiminen” (Utarbetande av meritförteckning) ordnades 1.6.2006 i samarbete med Helsingfors universitet. Under den senaste tiden har Forskningsetiska delegationen varit tvungen att fästa allt mera uppmärksamhet vid självgjorda meritförteckningar och de brister och felaktigheter som förekommer i dem. Ingenstans i några forskningsetiska anvisningar anges dock klart hur en meritförteckning som man själv gör upp skall sammanställas. I seminariet deltog ca 120 personer, även företrädare för Finlands Akademi och fackorganisationerna. Temat upplevdes som mycket aktuellt och seminariet väckte den livliga debatt man hoppats på. Delegationen fick god respons som vittnade om att det finns ett klart behov av anvisningar.
- På bokutgivningsseminariet ”Eetiikka ihmistieteille” (Etik för humanvetenskaper) 29.8.2006 dryftades forskningsetiska frågor inom humaniora och samhällsvetenskap (HYMY), bl.a. betydelsen av etiska anvisningar och förhandsbedömning, samt upprättandet av ett etiskt bra forskarsamhälle. Trots att deltagande i HYMY-forskning inte hotar människans liv och den inte heller borde ha några inverknings på människans hälsa, kan den inverka på den undersökta välmåga, uppförande eller andras uppförande mot den undersökta.
- Panel- och publikdebatten ”Tutkimuseetiikka – mitkä säännöt, kuka päättää” (Forskningsetik – vilka regler, vem bestämmer) om forskningsetiska regler ordnades i samarbete mellan de riksomfattande etiska delegationerna – Forskningsetiska delegationen (TENK), Riksomfattande etiska delegationen inom hälso- och sjukvården (ETENE) och dess medicinska forskningsetiska sektion (TUKIJA), Delegationen för bioteknik (BTNK), Gentekniknämnden (GTLK) och Samarbetsgruppen för försöksdjursverksamhet (KYTÖ) – och Vetenskapliga samfundens delegation på Åbo vetenskapsmässa 30.9.2006. Panelen dryftade vad vår nuvarande lagstiftning grundar sig på, begränsar den forskarnas verksamhet alltför mycket eller är den kanske bristfällig? Vem bestämmer om det är nödvändigt med gemensamma regler och hur de skall utarbetas?

- ”Education in Research Ethics”, ett tillfälle för inbjudna gäster som delegationen ordnade 11.10.2006, var avsett endast för en liten grupp sakkunniga. Man diskuterade utvecklingen och nödvändigheten av undervisning i forskningsetik, den rätta tidpunkten för studierna och alternativa undervisningsformer. Som underlag för diskussionen hördes tre olika exempel på undervisning i forskningsetik. Som internationell gäst hade delegationen inbjudit professor Nicholas H. Steneck från USA, som talade under rubriken ”The History, Impact and Future of Responsible Conduct of Research (RCR) Education in the US”. Tillfället gav en god grund för Forskningsetiska delegationens framtida utarbetande av undervisningsrekommendationer.
- Under seminariet ”Tutkimuseettisen ennakkoarvioinnin dilemman” (Den forskningsetiska förhandsbedömningens dilemman) diskuterade man forskningsetiska regler och de etiska kommissionernas dilemman. Strävan var att hitta svar på frågorna: Vad grundar sig vår nuvarande lagstiftning på, begränsar den forskarnas verksamhet alltför mycket eller är den kanske bristfällig? Vem bestämmer om det är nödvändigt med gemensamma regler och hur de skall utarbetas? Inför vem är vi redovisningsskyldiga - samhället, forskarna, nuvarande patienter, framtida patienter, undersökningsdeltagarna?

Förutom de arrangerade seminarierna ville Forskningsetiska delegationen främja utbildningsverksamheten genom att utarbeta en Power Point-presentation om god forskningspraxis som får användas fritt inom undervisningen. Presentationen finns på delegationens webbsidor: www.tenk.fi/aktuellt.htm. Presentationen finns på finska, svenska och engelska.

Utveckling av mekanismerna för utredning av forskningsetiska problem

Under 2006 fick Forskningsetiska delegationen kännedom om sammanlagt två nya fall av avvikelser från god forskningspraxis som behandlats och konstaterats på lokal nivå – olovlig citering och försummelse av god forskningspraxis. Delegationen ombads under 2005 avge utlåtande i fyra fall som gällde avvikelser från god forskningspraxis, vilka gällde förvanskning av meritförteckningar, frågor om upphovsmannaskap och publicering av vilseledande uppgifter. I utlåtandena konstaterades att det inte var fråga om forskningsetiska brott.

Till de organisationer som utfäst sig att följa Forskningsetiska delegationens anvisningar ”God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den” har delegationen sänt en förfrågan om förekomsten av forskningsetiska frågor, mekanismerna för att utreda dem och forskningsetisk utbildning, för att uppdatera de uppgifter som insamlats tidigare (1994-2002). Generalsekreteraren gör ett sammandrag av resultaten som publiceras på delegationens webbsidor. Under de senaste tre åren har det totala antalet konstaterade fall ökat med endast ett fåtal. När man granskar antalet fall är det också viktigt att beakta att under de senaste åren har flera nya instanser utfäst

sig att följa anvisningarna. Största delen av de anmälda fallen gällde plagiering.

Publikations- och informationsverksamhet

Forskningsetiska delegationen har upprätthållit en aktiv informationsverksamhet via webbsidorna och på dem publicerade seminarieföreläsningar samt medlemmarnas artiklar. De riksomfattande etiska delegationerna (TENK, ETENE, TUKIJA, BTNK, GTLK och KYTÖ) har i samarbete förnyat broschyren ”Etisk utvärdering av forskning i Finland”. Den kom ut i augusti 2006 och finns att få på adressen: www.tenk.fi/utlanv.htm.

Den s.k. HYMY-arbetsgruppen (vice ordförande, professor Jaana Hallamaa, professor Irma Sorvali, professor Veikko Launis samt docent Salla Lötjönen), som tillsatts för att dryfta forskningsetiska frågor i anknytning till humaniora och samhällsvetenskap, färdigställde boken ”Etiikkaa ihmistieteille”, som behandlar etiken inom humaniora och samhällsvetenskap, för tryckning. Forskningsetiska delegationen och Suomalaisen kirjallisuuden seura ordnade 29.8.2006 ett evenemang i samband med att boken utkom, där man förutom att presentera boken även dryftade etisk förhandsbedömning inom humanvetenskaperna (se utbildningsverksamhet ovan). Arbetsgruppen konstaterade att det är komplicerat att utarbeta gemensamma forskningsetiska regler för alla humanvetenskaper och att det bästa resultatet uppnås genom att satsa på forskarutbildningen.

Såväl delegationens ordförande och medlemmar som generalsekreterare har under 2006 intervjuats för artiklar, radioprogram och tv-program om forskningsetik. Delegationen har också fått flera internationella förfrågningar om sin verksamhet och sammansättning som man har försökt besvara i mån av möjlighet. Dessutom har delegationens medlemmar publicerat egna artiklar om forskningsetik. Mera uppgifter i bilagan (Bilaga 2).

Avgivna utlåtanden, internationell verksamhet och annat samarbete

Delegationen har under 2006 avgett ett utlåtande och en kommentar:

- Kommentar till handels- och industriministeriet om utkastet till Europeiska kommissionens sjunde ramprogram, angående stamcells forskning på människor, 27.2.2006
- Utlåtande till jord- och skogsbruksministeriets avdelning för livsmedel och hälsa om utkastet till ministeriets förordning om försöksdjursverksamhet, 2.2.2006

Delegationens internationella verksamhet har varit livlig 2006. De riksomfattande etiska delegationerna (TENK, ETENE, TUKIJA, BTNK, GTLK och KYTÖ) ordnade i samarbete ett informationsmöte om den forskningsetiska verksamheten i Finland för Kazakstans undervisnings- och vetenskapsminister jämte följde 7.2.2006 i Vetenskapens hus.

De europeiska etikkommittéerna (National Ethics Committees) samarbetar genom att halvårsvis samlas till forum (s.k. ”NEC-forum”), där man utbyter information om medlemsländernas erfarenheter och bästa praxis i frågor som har anknytning till etik och vetenskap. Hösten 2006 var Finland ordförandeland i EU och ansvaret för mötesarrangemangen vilade på de riksomfattande etiska delegationerna i Finland (TENK, ETENE, TUKIJA, BTNK, GTLK och KYTÖ) tillsammans med EU-kommissionen. Mötestemana har traditionellt fokuserats på medicinska frågor och bioetikfrågor. När det var vår tur hade vi möjlighet att påverka programmets innehåll och vi tog också upp andra teman i anslutning till forskningsetik, t.ex. vetenskaps- och samhällsfrågor. För forumet Eighth European Forum of National Ethics Councils (21.-22.9.2006) öppnade Forskningsetiska delegationen egna webbsidor (www.tenk.fi/nechelsinki), där man hittar program, föreläsningar och annan information.

Andra internationella möten som ordföranden, medlemmarna och generalsekreteraren har deltagit i under 2006:

- Direktör Paavo Löppönen: GSF Bureau Meeting, Paris, 5.2.2006
- Ordföranden: Seventh European Forum of National Ethics Councils, Hofburg, Wien, 9-10.3.2006.
- Direktör Paavo Löppönen (medlem av OECD-arbetsgruppen): OECD/GSF Expert Group on Preventing Scientific Misconduct, OECD, Paris, 26.4.2006
- Ordföranden: Regional consultation on Science Ethics and Scientists' Responsibilities. UNESCO, Genève, 11-12.5.2006
- Generalsekreteraren: Forskningsetik, Finlands rektorsråds och Sveriges universitets och högskoleförbunds (SUHF) sammankomst på Hanaholmen, 24.08.2006
- Professor Katie Eriksson och generalsekreteraren: Framtida hantering av oredlighetsärenden, Nordiskt seminarium i Stockholm, 26.09.2006
- Direktör Paavo Löppönen: Conference on Evaluation of Scientific Potential of Kazakstan, Kazakstan 24-25.9.2006
- Ordföranden: Business and Bioethics –Workshop, Nordiska kommittén för bioetik, Malmö, 15.-16.10.2006
- Ordföranden: Impacts of endocrine disrupters, European Commission and Academy of Finland, Helsingfors, 10.11.2006
- Generalsekreteraren: Thirteenth Session of the International Bioethics Committee IBC, UNESCO Headquarters, Paris, 20-22.11.2006

Forskningsetiska delegationen har samarbetet synnerligen aktivt med de andra riksomfattande etiska delegationerna (ETENE, TUKIJA, BTNK, GTLK och KYTÖ) 2006. Förutom ovan nämnda internationella evenemang ordnade delegationerna den redan tidigare nämnda paneldebatten ”Tutkimusetiikka – mitkä säännöt, kuka päättää” (Forskningsetik – vilka regler, vem bestämmer) under Åbo vetenskapsmässa. Dessutom har delegationernas ordförande och generalsekreterare diskuterat aktuella forskningsetiska frågor på fyra gemensamma möten under 2006. Delegationens ordförande har från och med augusti 2006 varit Forskningsetiska delegationens representant i den arbetsgrupp vid social- och hälsovårdsministeriet som bereder biobankslagstiftning. Forskningsetiska delegationen har också samarbetat nära med undervisningsministeriet – som exempel kan nämnas den sammankomst med Henk ten Have, direktör för Unescos avdelning för vetenskaps- och teknologietik, som undervisningsministeriet och Finland Unesco-kommitté ordnade 10.3.2006; de sammankomster med företrädare för EU-kommissionens direktorat för vetenskap och samhälle som Finlands Akademi ordnade 11.5.2006 och undervisningsministeriet 12.5.2006; den sammankomst med Octavi Quintana Trias, direktör för EU-kommissionens direktorat för hälsa, som undervisningsministeriet ordnade 14.9.2006. Dessutom har generalsekreteraren deltagit i verksamheten inom den nationella stödgruppen för det sjätte ramprogrammet för Vetenskap och samhälle, som koordineras av Finlands Akademi.

Personal och ekonomi

Forskningsetiska delegationen har 2006 haft en enda anställd i huvudsyssla, generalsekreterare Sari Löytökorpi. Det är första året som man haft hjälp av en byråsekreterare, Johanna Nieminen, som man delar med Delegationen för informations-spridning. Dessutom har delegationen haft möjlighet att anlita de telefonväxel-, data- och vaktmästartjänster som Vetenskapliga samfundens delegation tillhandahåller.

Undervisningsministeriet hade 2006 anvisat Forskningsetiska delegationen sammanlagt 33.400 € varav 8.400 € hade reserverats för omkostnader och 25.000 € för delegationens publikations- och seminariekostnader. De ovan nämnda medlen administreras av Undervisningsministeriet. Medlen för avlöning av Forskningsetiska delegationens generalsekreterare och byråsekreterare och för kansliets upprätthållande (68.800 €) administreras av Vetenskapliga samfundens delegation. Under 2006 deltog generalsekreteraren i två kurser: Viestintä I – Tiedotustajan työ (Palmenia); InDesign-perusteet (Datafrank Oy). Också byråsekreteraren deltog i två kurser: Arkistotoimen peruskurssi (Riksarkivet), InDesign-perusteet (Datafrank Oy).

Bilaga 1:

Förteckning över andra än delegationens egna seminarier och kurser rörande forskningsetik där Forskningsetiska delegationens ordförande, medlemmar och generalsekreterare har framträtt 2006

- Ordföranden: Tiede, etiikka ja tiedetoimittajat. Valon päivän juhla, Finlands vetenskapsredaktörers förbund rf, Finlands Akademi, 2.2.2006
- Ordföranden: Tutkimuksen etiikka, Kurs i vetenskaplig forskning och publikationsteknik, Helsingfors universitets medicinska fakultet, planeringskommissionen för vetenskapliga påbyggnadsexamina, Helsingfors, 2.2.2006
- Ordföranden: Tutkimuksen ja julkaisemisen etiikka, TuBS-forskarskolans utbildningsdagar, Himos 13-14.3.2006
- Prorektor Sinimaaria Ranki: Etiikka ja laatu T&K-toiminnassa”. Edison-träningsprogrammet för yrkeshögskolornas FoU-personal, Uleåborgs universitet, 28.3.2006
- Ordföranden: Julkaisemisen etiikka. Kurs i forskningsetik, Folkhälsoinstitutet, HBGS, VKTK, DPPH, Helsingfors, 12.4.2006
- Generalsekreteraren: Tutkimusvilppi? Biosynteeri IX – Tutkimuksen harharetket, Helsingfors universitet, 4.5.2006
- Ordföranden: Löytyykö terveydenhuollon ja eettisyyden veteen piirretty viiva?, Hill & Knowltons seminarium för vetenskapsredaktörer, Helsingfors, 28.8.2006
- Ordförandena: kommentarinlägg. Tieteellisen arvioinnin käytännöt ja ihanteet, De vetenskapliga samfundens delegation och Finlands vetenskapsakademi, Vetenskapens hus, 5.9.2006
- Ordföranden: Authorship, CV and more: How it's done and how it should be done. Life Sciences in Today's Society, FinBioNet, Åbo, 10.10.2006
- Direktör Paavo Löppönen: Ethics in research funding, Life Sciences in Today's Society, FinBioNet, Åbo, 10.10.2006
- Generalsekreteraren: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsittely, bioetikhösten 2006, IMT och Tammerfors universitet, 25.10.2006
- Ordföranden: Good scientific practice, Bioethics seminar for Master and PhD students in the bioscience field, ESGEMO-program (Academy of Finland, Ministry of Agriculture and Forestry and Ministry of the Environment), Dept. of Applied Biology, University of Helsinki, HEBIOT Master-program, University of Helsinki, The Finnish Graduate School in Plant Biology, University of Helsinki, 02.11.2006
- Vice ordföranden: Science in society - society in science, Bioethics seminar for Master and PhD students in the bioscience field, ESGEMO-program (Academy of Finland, Ministry of Agriculture and Forestry and Ministry of the Environment), Dept. of Applied Biology, University of Helsinki, HEBIOT Master-program, University of Helsinki, The Finnish Graduate School in Plant Biology, University of Helsinki, 02.11.2006
- Ordföranden: Genomitutkimuksen eettiset, filosofiset ja yhteiskunnalliset näkökohdat – monitieteisyyden haasteet tutkimukselle ja tutkijankoulutukselle (ordförande samt inledningsanförande och kommentarer). Finlands Akademis seminarium i Helsingfors 27.11.2006
- Generalsekreteraren: Tutkijan vastuu ja velvollisuudet, Lahti Science Day, 28.11.2006
- Prorektor Sinimaaria Ranki: Tutkimusetiikan ajankohtaisia kysymyksiä ammattikorkeakouluissa, Etikdag för yrkeshögskolornas utvecklingsnätverk, Polisyrkeshögskolan, Esbo, 30.11.2006
- Ordföranden: Tutkimuksen eettiset pelisäännöt. Duodecim-föreningens utbildning: Polje sinä, minä ohjaan – tohtorin taival itsenäisestä tutkijasta ohjaajaksi. Majvik, 4.12.2006
- Generalsekreteraren: Misconduct in research, Bioethics seminar for Master and PhD students in the bioscience field, ESGEMO-program (Academy of Finland, Ministry of Agriculture and Forestry and Ministry of the Environment), Dept. of Applied Biology, University of Helsinki, HEBIOT Master-program, University of Helsinki, The Finnish Graduate School in Plant Biology, University of Helsinki, 05.12.2006

Delegationens medlemmar har också hållit flera kurser i forskningsetik inom de egna organisationerna.

Bilaga 2:

Exempel på Forskningsetiska delegationens ordförandes, medlemmars och generalsekreterares publikations- och informationsverksamhet 2006

- Intervju med ordföranden i YLE:s program Prisma Studio 1.2.2006, tema vetenskapsbluffar
- Paavo Löppönen, Finlands Akademi på en intervju baserad webbpublikation ”Tutkimuseettikan kansainvälinen yhteistyö tiivistetty” 15.5.2006
- Generalsekreteraren, Finlands Akademi på en intervju baserad webbpublikation ”Tutkimuseettikka on osa tutkijan ammattitaitoa” 28.6.2006
- Generalsekreteraren, den på en intervju baserad artikeln ”Tutkimuseettinen neuvottelukunta – tieteen ja sen tekijöiden edunvalvoja” Lahti Lifestyle - Tutkimuksia elämästä, Lahti Science Days programblad 28.11.2006

Forskningsetiska delegationen
Regeringsgatan 2B
00170 HELSINKI

Tfn (09) 2286 9234
www.tenk.fi